

BAHTİYAR VAHABZADE İLE SÖYLEŞİ

Ramazan KORKMAZ*

-Sayın Bahtiyar Vahapzade, Türkiye'ye hoş geldiniz. Türk dünyasının yaşayan en büyük şairlerinden birisiniz. Kendinizi biraz tanıtır mısınız? Bu konuşmanız öğrencilere ders olacak.

-Hoş gördük. Ben 1925. yılda Kuzey Azerbaycan'ın, bilirsiniz Azerbaycan ikiye bölünmüş; Kuzey Azerbaycan, Güney Azerbaycan. Kuzey Azerbaycan Rusların himayesine geçmiş, Güney Azerbaycan İran'ın. Böylelikle Azerbaycan bölünmüş iki yere. Men Kuzey Azerbaycan'ın kuzeyinde dağlık bir ilçe var (Şeki) orda doğdum. Dedem, babam, amcalarım kitap okumamış. Onu nasıl dersiz. Mektep görmemişler.

-Ümmidirler, okur yazar değildirler.

-He, bilmezler. Yani bizim ailede nesilde men ikinci adamım. Mektep görmüşüm. Bir benden büyük kardeşim vardı. İkinci Cihan Herbi'nde öldü; İsfendiyar. Onun adını vermişim oğluma, şimdi o oğlum Cenevre'de sefirdir. Azerbaycan'ın sefiridir. Orda doğdum. İptidai tahsilimi orda aldım. Yani ilk tahsili. Daha sonra Bakü'ye köçtük. Devam ettim Bakü'de. Sonra Bakü Devlet Üniversitesinin Filoloji Fakültesini bitirdim; 47. yılda. Ondan sonra bizden asperantora denir. Bizde iki pille sizde bir pille denir.

-Doktoraya benzer.

-Biri diller ilmi namzeti aday, ikincisidir doktora. Benim üstadım Semet Vurgun Azerbaycan'ın büyük şairi. Onun hakkında onun lirikasını yazdım. Sonra da onun hakkında monografi yazdım ve doktora aldım. 1950 yılından 1990 yılına kadar üniversitede (Bakü Devlet Üniversitesi) çalıştım. Önce muallim, sonra başmuallim, doçent, profesör oldum.

-Aynen bizdeki gibi sizde de böyle basamaklar var.

-Ama ilimle meşgul olmadım. İلمي makalelerim var, Fuzuli hakkında.

-Doktora teziniz hangi konu hakkında?

-Birinci tezim (yüksek lisans) Semet Vurgun'un lirikası yani aşk şiirleri. İkinci

* Bu söyleşi, Ramazan Korkmaz tarafından 2002 Ocak ayında video kaydıyla Malatya'da gerçekleştirilmiştir.

doktoram Semet Vurgun bütün hâlde şiirleri, poemaları, makaleleri, dramaturleri. Benim esas işim şairlik esas görevim.

-Türkçeye çok güzel şiirler; eserler kazandırmışsınız. Biz onları okuyoruz, öğrencilerimize okutuyoruz. Yüreğinize sağlk. Türkiye'ye ilk defa ne zaman geldiniz?

-Türkiye'ye ilk defa geldim 61. yılda, turist olarak.

-Turist olarak. Hani şu ezan sesini duyup uyanıyorsunuz?

-Ha o, 1977.

-Allah'a ucalan ulu bir yolun ilkin pillesidir. Allah u Ekber!

-Ha o şiir nasıl yaratıldı, yani benim çocukluğumda din gadağan değildi, yasak değildi. O zamanlar ben minarelerden ezan sesini dinlerdim ve işitirdik ve o benim ruhumda yaşıyordu, maneviyatımda, kalbimde yaşırdı. Ezan sesi kulaklarımda yaşırdı, seslenirdi. Ama uzun yıllar men o sesi işitmedim, yani yasak oldu.

-Komünist dönem geldi.

-Komünist dönemde din yasak idi. Düz mescitler vardı, o mescitler de muharebe döneminde Amerika'nın tesiriyle açıldı. Muharebe döneminde ona da ancak ihtiyarlar giderdi. Gençleri, orta yaşlı adamları camide görseydiler o büyük bir suçtu. Ama 77. yılda İstanbul'da olanda Ramazan ayıydı. Seher vakti uykudan ayıldım, ezan sesine, bilmem nasıl oldu ağladım. Hünkürdüm ağladım yani dedem düştü hatırıma, babam düştü hatırıma, kan yaddaşım uyandı, kan hafızam uyandı ve yatabilmedim ve oturdum "Seher Şiirini" yazdım İstanbul'da.

-Hafızanızda var mı o şiir?

-Yok hatırımda, orda şiir kitabımda varsa okuyak.

-1990 yılında Türk Yurdunda. "Bahtiyar Vahabzade'nin Şiirlerinde Vatan Temi" adlı biz yazı yazdım, sizinle ilgili.

-Yok benim elime geçmedi. Mümkün olursa bana gönder, çünkü benim hakkımda olan makaleler toplusu basılır, kimler benim hakkımda yazmış.

-Tamam adresinize gönderirim. Posta ulaşır değil mi? Şiirlerinizde, sadece "karnımın doydugu yer vatandır" diyenleri eleştiriyorsunuz.

-Ha onu ben Almanya'da gördüm. Türkleri Almanya'da ve ben gördüm ki, bunlar mis yani bakır şeyler satırlar, Türk eşyaları. Ben orda satıcı bir çocuk gördüm, Türk'tü. Kanım kaynakadı, yakınlaştım. "Türk müsünüz?" diye sordum. "Evet, Türk'üm!" dedi, sohbet ettim. Orda ben, bu çocuklarda vatan hissini görmedim. Orda dedim ki, "Sen ne zaman vatana döneceksin?" O bana dede ki "Nerede karnım doysa ora benim için vatandır." Ben duramadım orda, hemen gece Almanya'da, Berlin'de o şiiri yazdım;

Çörek ekmek vatan değil

Ve sen vatan rüzgârları senin yüzüne değmir

Vatanın çiçeklerini koklamırsan

Vatan başka şeydir, vatan ekmeğe satılmaz.

Bilirsiniz umumiyetle şairler var onun mevzuları, temaları kitaptan gelir ve düşünceden gelir. Bunların ömrü kısadır, azdır. Şair, gerek her zaman topraktan gıda ala. Ağaç topraktan gıda aldığı kimi, şair de gerek vatan toprağından gıda alsın. Yani gördüklerini yazsın. Yani ben fikrimi anlatabilirim?

-Ya evet, çok iyi anlatabiliyorsunuz.

-Hayattan gelirse tema, mevzu hayattan gelirse siz konu tema diyorsunuz.

-Evet tema diyoruz.

-Eğer hayattan gelirse o seni sarsır. Şair sarsılmadan yazabilmez. Şair gerek insan kimi duygulanar, şair kimi yazar.

-Zaten Baudelaire öyle söylüyor. Şiir, saf şiir, ruhun gürlemesidir.

-Evet.

-Bu ruh; üstünde doğduğu, büyüdüğü küleğiyle/rüzgârıyla, serinlediği, çiçeğini kokladığı o vatanla besleniyor. Dolayısıyla o vatanın ruhu biraz da şairin ruhudur. Şimdi sizde Azerbaycan'ın ruhunu görüyorum. Şiirlerinizde de sinmiş Azerbaycan'ın ruhunu görüyorum.

-Bilirsiniz ağaçlar ne kadar kök atarsa derine bir o kadar yücedir. Şair de ne kadar vatanına, toprağına bağlıdırsa o kadar yücelir, yalnız ve yalnız budur. Yani vatanın derdi, milletin derdi, şairin derdidir.

-Zaten şair milletin âşığıdır.

-Şair milletin mecnunudur.

-Evet milletin mecnunudur. Millete ait bütün değerler onda odaklaşıyor, onun sözcülüğünü yapıyor. Yani belki herkes vatan için bir şeyler hisseder; ama onu anlatamaz. Şairler hem duyuyor, hiss ediyor, hem de en güzel şekilde anlatıyor.

-Daha doğrusu şair milletin konuşan dilidir. Konuşan diline çevrilmelidir şair. Yani onun derdiyle dertlenmeli, sevinciyle sevinmeli.

-Tabii sizin vatan konulu şiirlerinizde bir lirika yani lirizm de var. Sadece kuru bir vatan sevgisi ifadesi değil bu.

-Şüphesiz. Lirikasız şiir yavan olur.

-Lirikasız fikir, slogan olur. Sizin şiirlerinizde sloganın olmaması düşünceyle lirikanın birleşmesinden kaynaklanıyor. Yemekte size bahsettiğim en makbul imajlar; yayılgan imgeler/expansive imagery böyle oluşuyor. Şiir asıl o zaman büyük şiir oluyor.

-Evet.

-Sizin etkilendiğiniz, beğendiğiniz şairler kimlerdir?

-Men deyim ki, en çok gençliğimde üstadım Semet Vurgun'un etkisi altındaydım. Ama sonra anladım ki gölgede bitenin kendi gölgesi olmaz. Semet Vurgun var. İkinci Semet Vurgun'a ihtiyaç yok. Ama ondan sonra benim en çok sevdiğim oldu; Fuzuli. Bugün de ben onun delisiyim. Çünkü Fuzuli söz üstadıdır. Sözü nasıl işletmek, sözü nasıl oynatmak lazım, ona bakmalı. Söz, şairin elinde mum gibidir, onu avucunda

ezmeli, ona istediği manayı vermelidir. Mesela, “söz” sözünün bir manası vardır; söz, kelime ama şair onu öyle ustaca işlemeli ki “söz” sözünün başka manası da olsun.

-İşte şiir orada başlar.

-Evet şiir orada başlar.

-İşte dilin iki tane fonksiyonu var; biri bildirişim fonksiyonu, diğeri poetik fonksiyonu.

-Bir müstakil manası bir de mecazı manası. Şiir mecazdan gelir.

-İşte sanat eseri o bildirişim düzeyini aştıktan sonra başlar. Yani sanat eseri ne kadar standart dilden saparsa çağrışımlara açılırsa o kadar yücelir, o kadar değer kazanır. Sizin dediğiniz doğru.

-Sözün bir manası olmamalı, sözün altında katları olmalı sözün altında katlar var, şair onları bulmalı. Fuzuli deyir ki; “Can sözdür eğer bilirse insan”. Ramazan Bey’in kimliğini bilmeyi istiyor isen onun konuştuğu sözü dinle. Yani Ramazan Bey beraberdir onun konuştuğu söz. Onun mahiyeti onun konuştuğu sözdür. Burada söz-öz manasındadır, doğru manasıdır, lügat manasıdır. Birinci mısra, “Can sözdür eğer bilirse insan” ikinci mısra “Sözdür ki dedikleri özgedir can”. Bu ikinci sözdür yalan manasıdır. Bizde diyerler ki “filankes filan işledi” diyerler, “inanma sözdür.” İnanma, o, onu yapabilir, sözdür inanma. Birincide söz-öz lügat manasındadır. İkincide söz inanma manasındadır. Yalandır.

-İkincide söz lügat anlamının dışındadır.

-He lügat manasının dışında. Demek sözü o aldı avcuna, mum gibi onu ezdi başka mana verdi.

-Ona şahsi değerini kattı, yükledi.

-Evet evet.

Can sözdür eğer bilirse insan

Sözdür ki dedikleri özgedir, can.

Özge başkadır. Öyledir ki bilirsiniz ki yahşi sözü, yani sizde iyi indi. Fuzuli yahşi söz işledi. Bir beyitte yani iki mısradaki iki tane yahşi söz işledi. Heresi bir manada yahşi görünür. Birinde der ki “Yahşi görünür sureti mahveşlerin” güzellerin sureti yahşi görünür. Güzeldir, iyidir. İyi manasında yahşi görünür sureti mahveşlerin ama “yahşi neder serencamı yamandır.” İkinci “yahşi” sert manasındadır. Dikkatle baksa, derinden baksa manasındadır. Ona göre ustalık, şiir sanatının ustalığını görmüşüm Fuzuli’de.

-Sözün kullanımı bakımından sözü musikiye/armoniye dönüştürmesi bakımından Fuzuli örnektir. Zaten şiir biraz da musiki değil midir?

-Evet, evet. Ona göre de mesala, Türkiye’de maalesef şairleriniz Türk şairleri, çağdaş şairler maalesef serbest vezinle yazıyorlar. O kendisi bilir, ben ona karışmam ama serbest vezinde olan şiir artık şiir değildir. Onda da yahşi, güzel şiirler var, men okuyorum. Yavuz Bülent Bakiler’in mesela bir kısım yazılarını, şiirlerini beğenirim.

-Başka büyük şairlerimiz de var Edip Cansever'in çok güzel şiirleri var.

-Kimin

-Edip Cansever'in.

-O serbest mi yazır?

-Serbest yazıyor.

-Men bilmirem.

-Orhan Veli'yi bilir misiniz?

-Orhan Veli'yi tanırım. Onun bir kısım şiirleri var serbest ile güzel şiirleri ama o heceyle de yazar.

-Evet o, şiire gazelle başlamış, heceyle de yazmış daha sonra serbest vezne geçmiş.

-Herkes kendi işini kendisi bilir. Ama her şeyden evvel önce musikidir, harmonyadır, ahenktir.

-Sözün ahengidir.

-Sözün ahengidir. Mesela size diyem benim üstadım Semed Vurgun. Mesela o, zavot (fabrika) fabrikanın tasviridir;

“Şak şak şak şakırdır. İndi onu görmezsin bir car çekir./Bir car çekir. /Çarkların çaklaşık sesi car çekir (yani fişkırır)/Car çekir fişkırır Çarklar (yani tekerler)/Çarkların çarklaşık sesi car çekir çarkların çarklaşık sesi.” Çarklaşmak burada harmonyaya musiki yaratır. Ve bir de fabrikanın sesini benim kulağımda çınlatır.

-Aheng-i taklidi, çok güzel örnek. Sayın Vahabzade, iyi şiire Kur'an-ı Kerim örnek gösterilir. Haşa, Kur'an-ı Kerim bir şiir kitabı değil.

-Hayır hayır.

-Ama seslerin ahengi bakımından, seslerin yarattığı armoni/musiki bakımından mükemmel.

-Hem de kafiyeler de var orda.

-Kafiyeler de var ama diyelim ki bir Zelzele suresi; orada söylenenlerin anlamını hiç bilmeseniz bile ahenkten/seslerden; sallanan, düşen, yıkılan kaotik bir oluştan bahsedildiğini sezebiliyorsunuz.

-Doğrudur.

-“Z” sesleri, “r” seslerinin patlaması düşmesi infilak etmesi.

-O zelzeleyi veriyor.

-Felak suresi var. O da öyle; “Bismillahirrahmanirrahim. Kul e'üzü birabbilfelak. Min şerri mâ halak. Ve min şerri ğâsikin izâ vekab. Ve min şerrinneffâsâti fil'ukad. Ve min şerri hâsîdin izâ hased.” Buradaki “k” sesleri, sanki kötülüklerin, kötü ruhların yüzüne şamar gibi değdikten sonra çıkan çarpma sesine benziyor. Aynı görevi Nas suresinde “s” sesinin silsilevi akışı yapıyor; “Bismillahirrahmanirrahim. Kul e'üzü bi-rabbîn nâsi melik'in-nâsi ilâh'in-nâsi min şerril ves'vas'il hannâsi ellezi yûvesvisü fî sudûr'in-nâsi minel cinneti ven-nâs.” Akış, şiiriyet, musiki; hem anlam olarak, hem

ses değeri bakımından mükemmel. Zaten o cahiliye döneminde Arap şiiri zirvede. Diyolar ki, Arap şairlerinin o zaman yazdıkları gazellerdeki güzeller; şiir okurken, sanki salınıp geçiyormuş vehmi veriyormuş insanlara. Öyle muazzam şiir yazıyorlarmış. Tabii Kur'an-ı Kerim geldikten sonra onu dinlemişler ve o büyük şairler, "Muazzam bir şey. Biz böyle bir ses hadisesi görmedik." diyerek hayranlıklarını belirtmişler. Tabii şiir her şeyden önce bir ses hadisesidir. Zaten dünyanın en büyük şairlerinden Boudelaire; "Tanrı'nın yeryüzündeki şifrelerini çözen iki tür insan vardır; birincisi peygamberler ve veliler, ikincisi şairlerdir." der.

-Biliyorum.

-Peki efendim sizin etkilendiğiniz kaynaklar dedik, yabancı kaynaklar neler.

-Sonra yabancı kaynaklar umumiyetle nesir eserlerdir. Dünya edebiyatından çok severek okuduğum Balzac, Victor Hugo, Gustave Flaubert'tir. Uzun müddet tahlil ettim Rus edebiyatını, Tolstoy'u, Dostoyevski'yi. Puşkin'in şiirlerini Azeri diline çevirmişim. Yani umumiyetle birinci, kendi öz şiirlerimizi, mesela Sabir var. Bizim mizah şairimiz. Vatani onun kadar seven olmuyor. Vatan delisidir, vatan mecnunudur.

-Hop Hop Name'nin şairi değil mi?

-Evet. "Hop Hop Name"nin şairidir. Halkın derdini duyar, yazar. Öyle düşünüyorum ki, bütün Müslüman âlemi bir nabızdır. O, bu nabza parmağını koymuş, onu teşhis edermiş; Müslüman'ın derdi nerede? Çok büyük şairdir. O toprağa bağlılık, milletin derdini yazmak, onu ben, Sabir'de görmüşüm.

-Zaten şiirlerinizde Semet Vurgun ve Sabir'in etkileri vardır.

-He ikisinin arasında.

-Tabii sizin kendi üslubunuz daha has kültürdür. Şiirlerinizde vatan, dediniz. Şair vatani söylemelidir, dediniz. Aşk nerededir? Sizin aşk şiirleriniz de var, güzel bir de yaşlılıkla ilgili şiiriniz var.

-Ben on beşinde on altısında ele bilirdim ki kırk kocalıktır:

*Ben onbeş yaşında, yirmi yaşında
Öyle sanardım ki, kırk gocalıktır
Elliye eririm,
Fakat başımda çocukluk havası hele kalıptır.
(..)
Sanki dün doğrulmuş bir çocuğum ben
Bu aşka, hevese bazen gülürüm
Ama kınamazam kendimi bazen
Hani ne yattım ki ne uyku görem
(..)
Fakat yaş kendini bilirtir herden
Yürekte çok gizli döyüntüler var.*

*Sokakta bayırda soluyanda ben
Sanırım yokuştı taştı günahkâr*

*Yolda evlatlardan geri kalanda
Ne yapsın bu yokuş bu taş bilirim
Ama güzelliğe hayran kalanda
Kendimi oğlumla yaşıt bilirim.*

-Haksız da değilsiniz tabii. Hayat dolusunuz maşallah. Allah uzun ömürler versin. Şunu sormak istiyorum, sizin şiirlerinizdeki temalar aynen dramalarınızda da işleniyor mu? Yoksa orda hangi temaları işliyorsunuz?

-Ele dramlarım var ki bir şiirden gelir. Yani mayası o şiirdir. O maya şiirde tutulup, o maya katılır, nasıl deyim size. Dram gölünde bir piyes yaratılır.

-Şiirin açılmasıdır, genişletilmesidir.

-Evet, şimdi size bir misal vereyim insanlar hayatta yarışır her zaman yarışa girerler. Futbolda yarışma, güreşte yarışma, gaçışta yarışma, her şeyde yarışma; kim dönemeç alırsa ona ödül verirler. Düz mü?

-Düzdür, doğrudur.

-Ben o boks oynuyorlar hani, biri mağlup olur. Sonra galibi alkışlıyorlar. O hakem, galip olanın elini kaldırır göğe. Ben onda o yıkılanı, mağlup olanın hâlini düşünüyorum; o sevindi çiçekler atıyorlar ona. O yenildi, o insandı, o tahkir olundu, ezildi. Ben diyorum ki şiirde mükâfatı ödülü ona yok. O ezilene düşünüyorum, mağlup olanı düşünüyorum, kaybedeni düşünüyorum. Yahşı adam, iyi adam o değil; başkasının derdini anlayandır. Ama başka bir şey var siz ne dersiniz o çocuklar fırlanırlar biz ona karoser diyoruz, yani çocuklar at olur, ayı olur. Çocuklar onun üstüne binirler fırlanırlar.

-Lunapark diyoruz, atlıkarınca.

-He, atlıkarıncadır. Döner. Ben çocuklarımı aparmıştım gezmeye, yani o atlıkarıncada benim çocuklarım fırlanır. Dönürdüler ve el çarparlardı hoşlanırlardı. Gördüm orda bir çocuk dayanmış yoksul, ayakkabıları da çırıg, çok mutaasıp yoksul bir çocuktü. O da bakar onlara, o da sevinir. O da el çalır. O da alkışlıyor onları, ben çocuğa yanaşdım dedim “Sen de binirsen mi ona, parasını men verecem sen git bin.” Dedi “Yok gitmem men!” Dedim “Oğlum ne olur men senin babanım, sen de git oyna, sen git sen de çocuklarla fırlan.” Dedi “Yok ben onsuz da sevinirem, ben onlara bakıram sevinirem.” Bu çocuk onurlu bir çocuktur. Başkasının sevincine sevinmek insan odur. Bak bu benim şimdi yazacağım yani yazmak istediğim piyesin özeğidir. Yani yahşı insan, başkasının kederine, başkasının kederine ortak olan, başkasının sevincine ortak olandır. Başkasının mağlubiyetine kederlenmek mühimdir. Elbette ben bu çocuk için bir şiir yazdım; Karoser. O çocuk hakkındadır, o şiir dinlenir. Azerbaycan’da herkes dinler. Yani şair insanları iyiliğe, güzelliğe, insanlığa çağırmalı. Dostoyevski der ki, “Beşeriyeti belalardan güzellik ihlas edecek, yücelik ihlas edecek. Ve buna göre de şiirin, poezyanın edebiyatın esas görevi insanları hayırhahlığa,

yahşılığa, iyiliğe, büyüklüğe, yüceliğe çağırmaştır.” Bunlar çok dehşetli şeylerdir. Siz bilir misiz ki insan hayatta mücadelede şair nasıl sarsılır. Mesela bir gün -bizim Azerbaycan’da durum çok da iyi değildir. Millettin maddi durumu iyi değil. Benim torunlarım ne istiyorlarsa annelerine diyorlar ve anneleri o vakit hazırlıyor. Çünkü benim imkânım var az çok. Benim torunlarım istediği şeyi nenelerine söylediklerinde ve istedikleri şeyi yiyende men orda oturamıyorum. Kendi öz odama geçiyorum. Çünkü çadırlarımızda aç çocuklarımız var. Onlar da benim torunlarım. Ve siz inanın ki ben geçip öz odamda ağlıyorum. Niçin böyle olmalı, niçin millet böyle olmalı, niçin bizim evlatlarımız, çocuklarımız çadırlarda yaşamalıdır? Bu bir yürek ağrısı...

-E tabii sizin siyasi yönünüzde var. Tabii milletvekilisiniz, bunları düzeltmek mümkün değil mi?

-Mümkün değil, çetindir.

-Birdenbire olmuyor tabii.

-E tabii birdenbire olmuyor. Biz indi sosyalist sisteminden geçtik Pazar iktisadiyadına, pazar ekonomisine, yani kapitalizme. Bu geçiş, döngü çok ağırlıdır. Çok ağırlıdır.

-Altta kalamı kırıp geçiriyor.

-Kim ise kırılır geçer. Bu ağırlıdır ve insan bunu düşündükçe felaketti. Bu ağrılar hepsi milletin derdi, bu ağrılar şairin yüreğinde geçip gider. Bu yönden ben bazen düşünüyorum ki, nasıl oldu da ben bu kadar yaşayabildim bu dertten.

-Allah uzun ömürler versin.

-Bak burada bir şey diyeyim size burada bir şiir var okuyayım size. Bilirsiniz eğer dert olmasa şiir olmaz. Şiiri yaratan derttir.

-Nebi Hezri'nin öyle bir şiiri var: “Dertliler dünyada yarım peygamber/Dertsizler dünyada yarım insandır” der, Nebi Hezri.

-Ha, güzel güzel. Eğer dert olmasa, mesela ben kendim için bir dert düzenlerim.

-Şair dertsiz olamaz yani?

-Diyorum ki;

Keder düşüncedir, gam düşüncedir,

Gamın pençesinde düşünürüz biz.

Fikirler fikrimde gonca goncadır,

Meçhule bir yoldur her düşüncemiz.

Bizi bir yere gam fikirleri toplar, bizi gam yetiştirir. Dünyanın sırrına kök salarız. Dünyanın sırrı, kalbin sırrıdır. Kalbin sırrı, sırrın tılsımıyla yaratırız biz;

Gam fikrin açarı, aklın üstadı,

İdrak gam taşına değdi parladı,

(..)

*Gamın damlasında közeren akıl
Közermez (kızarmaz) şadlığın ünvanında da.*

*Eğer olmasaydı deryaca derdim
Derdin yohluğunu men derd ederdim
Nedir yürekteki bu gizli sancı”*

Gam kazandırır, eğer gamın kazancı olmasaydı şadlık hiçbir şeyi karşılayabilmezdi. Yani gamım olmasa, ben kendim için bir dert yaratardım. Yani gam şiirin anasıdır, edebiyatı yaratandır.

Bilirsiniz mi Fuzuli, muallimi Habib’in kızını sevmiştir. Ama Fuzuli denildiğine göre çok çirkin adam, meni kimi oluptu ve kızını vermemiş Habib. Bir Azeri, diyor ki, “Habib’i aşk olsun sana, sen ne iyi yaptın ki vermedin kızını Fuzuli’ye. Fuzuli yandı alevlendi, gam çekti, dert çekti ve Fuzuli oldu. Leyla ve Mecnun’u yarattı.” Eğer o bir insan kimi derdi yaşamasaydı sevgisini taşlara deşirdi, bu sevgisinin mahvolduğunu yaşamasaydı, Leyla ve Mecnun’u yaratamazdı.

-Gam, çıra gibi yakar ama kazandırır:

-Ha işte bak bak odur.

-Zaten şair, insani tükenişleri en derinden duyan insandır. Hayat bir tükenme sürecidir şair için. Herkes tükenişe gidiyor. Biz doğuyoruz cebimize bir saatli bomba koyuyorlar. O tak tak ediyor ve gidiyoruz; ne zaman patlayacak, nerde patlayacak Allah bilir. Ama birçoğları onun farkında değil. Bomba mı var ne var? Şair onun farkında olan insandır. Onun için huzursuz, onun için herkesin derdini söylemek istiyor. İnsanları uyandırmak istiyor. Bizim bir şairimiz var Orhan Veli’nin arkadaşı Melih Cevdet Anday. Onun, “Rahatı Kaçan Ağaç” diye bir şiiri var. Orada diyor ki, “Tanıdığım bir ağaç var/ Etlik bağlarına yakın/ Saadetin adını bile duymamış/ Tanrının işine bakın./ Geceyi gündüzü biliyor/ Dört mevsim, rüzgârı, karı/ Ay ışığına bayılıyor/ Ama kötülemiyor karanlığı./ Ona bir kitap vereceğim/ Rahatını kaçırmak için/ Bir öğrenegörsün aşkı/ Ağacı o vakit seyredin.” Ağaç saadeti ne bilsin, sonra ona kitap okumayı öğretmişler. Ağacın huzuru kaçmış, uykuları kaçmış düşünmüş ki ben kaç asırdır yaşıyorum ama tepemde yıldızları kitap okuduktan sonra gördüm. Yapraklarımın olduğunu kitabı okuduktan sonra öğrendim. Kuşların bana konduklarını, kışın uçtuklarını kitabı okuduktan sonra öğrendim. Ya ben yeniden şimdi yaşamaya başlamışım meğerse. Asırlarca önce yaşamamışım. Kendiliğini fark etmiş. İşte gam da böyledir, insana kendiliğini fark ettirir.

-Anday duruyor mu, yaşıyor mu?

-Duruyor efendim, yaşıyor onunla hemen hemen yaşıtsınız. O, 1915 doğumlu. Sizden bir on yaş büyük. O da çok iyi bir şair. Efendim, biz zaten şiirlerinizi okuyoruz. Sizi çok iyi tanıyoruz. Ben istedim ki öğrencilerimiz sizi kendi sesinizle kendi şiir poetikanızı, kısaca hayatınızı öğrensinler. Bizim öğrencilere, Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerine bir mesajınız var mı?

-Ben gençlere ne diyeyim? Gençlere diyordum birinci nöfede, ilk nöfede vatan ve millet sevgisi olmadan hiç olmaz. Sıradan bir çilingir (demirci) o da vatan ve millet sevgisinden mahrum olursa sanatına tam yönelemez, hâkim olamaz. İnsanın birinci sıfatı onun akidesidir, emelidir. İnsan emelle yaşamalı akidesiyle yaşamalıdır. Akidesiz insan yoktur, akidesiz insan varsa ben onu insan saymam. İkincisi; muasır adam olmak, çağdaş insan olmaktır. Çağdaş insan olmanın şartı, birinci, okumaktır. Gece gündüz okumaktır. Menim 74 yaşım var bugün de bile bir elle yazıyorum, bir gözle okuyorum; yani bugün de ben okumadan geçirmem. Bak bugün bana bağışladılar, “Türk Adının Anlamı”.

-*Tuncer Baykara'nın.*

-Evet evet Tuncer Baykara. Benim için Türk sözünün etimolojisi nedir, Türk nedir? Niye benim adım Türk'tür? Niye onun adı Rus'tur? Misal için. Bunu ben buraya kadar okudum, -55. sayfaya kadar- hele o mertebeye gelmedim Ama bir yerde var ki Türk güzellik manasındadır. Ama uzun müddet bize yani sizlere Anadolu Türklerine derler Osmanlı Türkleri. Bilirim de o Osmanlı hakanından yani sultanından başlar. Ama Osmanlıdan önce Selçuklular, Göktürkler zamanı derler.

-*Selçuklulara Türkler denmiyor, Selçuklular deniliyor.*

-Selçuklular diyordu yani sülalenin adıyla adlandırılırdı. Bu bizim büyük kusurumuzdur. Bize de uzun müddet diyorlar Azerbaycanlılı. “lı” yeri bildirir: Ankaralı, İstanbullu, İzmirli.

-*Bunların milliyeti falan yok.*

-Bu ifadeler milleti bildirmiyor. Özbek Türklerine derler Özbek. Kırgızlar, Kazaklar, hâlbuki hepsi Türk.

-*Genel anlamıyla hepsi Türk.*

-Ama nasıl yapalım ki, bizi böyle parçaladılar. Bunlar büyük dertlerdir. Yalnız Cumhuriyetten sonra Atatürk'ten sonra, size Türk demeye başladılar. Ama diyeyim ki size Osmanlı döneminde bize diyerdiler Türk, size diyerlerdi Osmanlı. Şimdi biz olduk Azerbaycanlı siz oldunuz Türk.

-*İnşallah sizde de bir Atatürk çıkar. Sizin Atatürk'ünüz de çıkar der ki Azerisi, Özbek, Tatar, Kırgız hepsi Türk, daha geniş düşünürler. Yani bu küçük düşünmenin bir ürünüdür.*

-Aslında ben Azeri, o Azerbaycanlı, bu Türkistanlı işte bu hepsi Türk'tür. Menim sizin öğrencilere talebelere demeyim budur: Okumak, çağdaş insan olmak, kendini bilmek.

-*Çağdaş insanın yolu okumaktan geçiyor, yazmaktan geçiyor.*

-Zahmet... Zahmet... Zahmet... Meşhur bir yazar var Balzac'tır. Der ki kitaplarımı ben yaratmadım, kitaplarım beni yarattı. Ben kitapları yarattıkça kitaplar beni yaratır.

-*Karşılıklı bir etkileşim değil mi?*

-Şimdi size nasıl diyeyim? Beni niye seversiniz siz? Ya Azerbaycan Türkleri, bana göre sevmiyorlar, kitaplarımı seviyorlar. Beni ben yapan kitaplarımdır.

-Allah size uzun ömürler versin daha çok okuyalım. Öğrencilerimize bir de bir şiir armağan ederseniz çok memnun edersiniz bizi. Çok sevdiğiniz şiirlerden birini okur musunuz lütfen.

-Onu demek çetindir. Şair için çünkü hepsi onun evladıdır.

-Evet ayıramazsınız.

-Neyi okuyayım. Bir ilahi şiir okuyayım. Men Allah'a inanırım. Sovyet döneminde de şimdi de ama doğrudur. Dini, namaz kılmak, oruç tutmak neyse bunları becermedim. Bir de bir çocukluğumda tutmuşum bir de geçen yıl oruç tutmuşum ama bunlara bakmıyorum. Allah'ın varlığını bütün kalbimle hissediyorum. Allah'ın varlığını...

*Adını zikreder gece ve gündüz
Ağaçlar, güller, çiçekler, İlahi,
Gönlümü, ruhumu götürür Sana,
Geçtiğim dolamlı yollar, İlahi.*

*Bir can borçluyuz, al canımızı,
Alma elimizden imanımızı,
Arındır, barındır zamanımızı,
Açılmış karşında eller İlahi.*

*İndirip zirveden dağa, yol etme,
Açgöz nefsimize bizi kul etme.
Namerdi millete Sen oğul etme,
Yoksa yazık olur iller, İlahi.*

*En büyük arzumuz: Yol göster bize,
Fevkine yürececek, bu yeter bize.
Seni derketmeye akıl ver bize,
Duasız kalmasın diller, İlahi.*

*Sen ışıkla doldur yüreğimizi,
Biz Senden umarız dileğimizi,
Bir daha kul edebilmesin bizi,
Kuzeyden baş alan yeller İlahi.*

*Kaldır perdeleri Sen gözümüzden,
Millet seçebilsin ameli sözden,
Çok ayrı düşmüşüz öz özümüzden,
Bizi özümüze dönder, İlahi.*

Şimal yani Ruslar kuzeyden baş alan yel; yel, rüzgârdır bizim dilimizde

-Evet bizde de kullanılır yel. Efendim ağzınıza sağlık çok teşekkür ediyorum. Bize gecenin bu geç saatinde vakit ayırdınız, kendinizi tanıttınız. Tabii bu kayıtlar bizim Türkolojinin arşivlerinde olacak, ebedi olacak inşallah. Bütün herkes bunu dinleyecek ve sizi yakinen tanıyacak. Çok teşekkür ediyorum, Allah size uzun ömürler versin. İnşallah Elazığ'a da gelirsiniz şeref verirsiniz, bizi onurlandırılırsınız. Her sene şiir akşamlarında sizi yazıyoruz listemize ve herkes sizi heyecanla bekliyor. Elazıglılar sizi çok iyi tanıyor ve seviyor. Sizin Türkiye'de en tanıdığınız il Elazığ.

-Biliyorum oradan çok mektup alıyorum.

-Allah sağlık versin. Yazın iyi olursanız gelirsiniz bekleriz. Bizim sizin için yapabileceğimiz bir şey var mı? Teşekkür ederiz biz sizi bu geç saate kadar yorduk hakkınızı helal ediniz.

-Helal olsun. Ben de çok teşekkür ederim bütün Türkiye'ye, Elazığ'a, öğrencilerinize, size. Çok güzel oldu. Elazığ'a da geleceğim nasip olsa. (2006'da Elazığ'a geldi)